

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kvinnan bakom våldet

**En kvalitativ studie om kvinnor som blivit utsatta
för hedersrelaterat våld**

Sahar Shamekhi & Ammal Kaakati
Kandidatuppsats (SOPA 63)
HT 2015
Handledare: Ulrika Levander
Examinator: Carina Tigervall

Abstract

Authors: Sahar Shamekhi and Ammal Kaakati

Title: The woman behind the violence – a qualitative study about women that has been the subject of honour-based violence.

Supervisor: Ulrika Levander

Assessor: Carina Tigervall

The aim of this study was to examine life stories narrated in autobiographies by women, who have been the subjects of honour-based violence. The aim of this study was also to analyse which representations and consequences/implications narratives delineated have in the general comprehension of this specific kind of violence. In using a narrative method we chose to take a qualitative, and constructivist path. We studied four autobiographies, all written by women who have been the subjects of honour-based violence.

Postcolonial theory was used as the theoretical framework applied to the analysis. The result of the study showed that honour was described to be a matter of life and death and that honour-based violence was often seen as a problem that occurs in ‘other cultures’, rather than in the western culture. Hence, the violence was framed as a phenomenon that was not visualized as a problem among the European society. According to the narratives delineated, when the women that had been subjected of honour-based violence turned to the social services to get help, they didn’t get the help they needed, because of a lack of understanding regarding similar issues. The conclusion of the study was that there is a need for more information and understanding of honour-based violence, in order for the social services to meet and help their clients in the best possible way.

Keywords: Honour-based violence, ‘other cultures’, social services

Innehållsförteckning

1.	Inledning och problemformulering.....	4
1.1	<i>Syfte.....</i>	6
1.2	<i>Frågeställning.....</i>	6
2.	Kunskapsläget.....	7
2.1	<i>Hedersbegreppet.....</i>	7
2.2	<i>Det hedersrelaterade våldet.....</i>	8
2.3	<i>Patriarkala strukturer.....</i>	9
2.4	<i>Bristande kunskaper inom myndigheter.....</i>	9
2.5	<i>Sammanfattning av kunskapsläget.....</i>	10
3.	Teoretiska utgångspunkter och metod.....	11
3.1	<i>Socialkonstruktivism.....</i>	11
3.2	<i>Postkolonial teoribildning.....</i>	12
3.3	<i>Narrativ metod.....</i>	13
3.4	<i>Förtjänster och begränsningar.....</i>	15
3.5	<i>Urval.....</i>	16
3.6	<i>Tillvägagångssätt.....</i>	17
3.7	<i>Avgränsning.....</i>	18
3.8	<i>Tillförlitlighet.....</i>	18
3.9	<i>Arbetsfördelning.....</i>	20
3.10	<i>Etiska överväganden.....</i>	20
3.11	<i>Förförståelse.....</i>	21
4.	Analys av resultat.....	23
4.1	<i>Vi och dem.....</i>	24
4.1.1	<i>Kulturella förklaringar.....</i>	26
4.3	<i>Våldsförövare/offrer.....</i>	32
4.3.1	<i>Mödrarnas roll i hederskulturen.....</i>	35
4.5	<i>Vändpunkter.....</i>	38
5.	Slutdiskussion.....	40
6.	Referenser.....	42

1. Inledning och problemformulering

Oavsett vilken kulturell bakgrund man har bör det vara en självklarhet för varje ung kvinna att både få ha sin familj och det liv man önskar sig. Men tyvärr är det ingen självklarhet för många tjejer. Och jag hoppas att ni inte vänder dem ryggen, att ni inte blundar för dem. (Sahindal, 2002)

Citatet kommer från Fadime Sahdindal, en ung kvinna som blev skjuten av sin egen far den 21 januari 2002. Skälet var att Fadime hade förälskat sig i en svensk man. Socialantropologen Unni Wikan (2003: 10) menar att Fadime därmed hade trotsat sin familj och dragit skam över dem. För att återupprätta familjens "heder" valde fadern därför att mörda sin egen dotter.

Enligt doktoranden i statsvetenskap Maria Carbin (2010: 11) var mordet på Fadime startskottet för debatten inom svensk politik kring hedersrelaterat våld, vilket har blivit ett omdiskuterat begrepp i det svenska samhället. Debatten genomsyrades då enligt Carbin (ibid.) av frågan om hur det inträffade skulle kategoriseras och benämnas. Enligt sociologen Åsa Elden (2003: 12) förklarar många debattörer det hedersrelaterade våldet som accepterat i delar av den "muslimska/arabiska" kulturen och som förkastligt i den "svenska" kulturen, vilket inte enbart resulterar i att fenomenet förstås som en kulturkrock utan att det även positioneras som något som finns utanför den svenska kulturen och som således inte förstås som ett svenskt problem (ibid.).

Eshareturi, Lyle och Morgan (2014: 369–382) beskriver hedersrelaterat våld som en aktuell och ihållande fråga. Våldet erkänns även som ett vanligt förekommande fenomen inom en mängd samhällen, vilket gör att det kan anses vara ett socialt problem (ibid.). Wikan (2003: 9) beskriver även heder och hedersmord som en del av det nordiska samhället. Hon menar att problematiken finns i Sverige och inte endast berör främmande kulturer, vilket gör att det är viktigt att förstå vad heder handlar om. Enligt socialstyrelsen (2014: 9) saknas det idag mycket kunskap kring fenomenet. Socialstyrelsen har också riktat kritik mot olika kommuner gällande brister i hantering av ärenden som rör hedersrelaterat våld. Det finns enligt socialstyrelsen också ett behov av ökad kunskap om hedersrelaterat våld hos professionella inom socialtjänst och hälso- och sjukvård (ibid.).

Kunskapen kring hedersrelaterat våld beskrivs många gånger som bristfällig i myndigheters hantering av problematiken. Enligt Dickson (2014: 30) krävs det mer forskning och vägledning för att kunna identifiera och stödja det hedersrelaterade våldets offer, då detta skulle hjälpa professionella i bemötandet av de utsatta. Vid vår sökning efter tidigare forskning hittade vi väldigt lite forskning som behandlade just kvinnors egna upplevelser av hedersrelaterat våld. Den forskning som vi fann behandlade istället skolinsatser mot hedersrelaterat våld, förståelse för de som blivit utsatta för hedersrelaterat våld samt hur hedersrelaterat våld ska förstås. Vi har uppmärksammat att det läggs mycket fokus på begreppet heder samt på själva våldet, men inte lika mycket fokus på individerna som blir utsatta för våldet, och hur de beskriver problematiken. Med detta som utgångsläge är det tydligt hur hedersrelaterat våld ur utsatta individers perspektiv är ett ämne som det behövs mer kunskap om. Detta bidrar också till att det problemområde och de forskningsfrågor som vår uppsats fokuserar på utgör ett ämne som är vetenskapligt relevant att beforska.

Då kunskapen återkommande beskrivs som bristfällig samtidigt som starka normer om att samhället bör vara jämlikt och fritt från våldsutövande råder i Europa, vill vi genom en narrativ studie undersöka självbiografier skrivna av kvinnor som blivit utsatta för hedersrelaterat våld. Det undersökningsområde som vi har valt utgå från är den patriarkala synen där män beskrivs som förövare och kvinnor som offer.

Fokus har lagts på att studera vilka beskrivningar som framträder av de bidragande orsakerna till våldet, samt vilka implikationer detta får för den generella förståelsen av hedersrelaterat våld. Är det kulturen, religionen eller andra orsaker som beskrivs vara centrala för våldsutövande? De beskrivningar som kvinnorna gör är också intressanta då de utgör en del av den pågående sociala konstruktion av hedersrelaterat våld som ges, som både kan bidra till att reproducera vissa föreställningar och utmana andra. Dessutom återges i berättelserna bilder av hur myndigheter hanterar och bemöter ett problem som idag utövas i Europa, vilket bidrar till att kontextualisera fenomenet hedersrelaterat våld och göra det mindre förfrämligt.

1.1 Syfte

Vårt syfte med denna studie är att undersöka vilka narrativ som framställs av kvinnor som har blivit utsatta för hedersrelaterat våld i självbiografiska böcker, samt vilka konsekvenser deras beskrivningar har för förståelsen av fenomenet hedersrelaterat våld.

1.2 Frågeställning

De frågor som besvaras i uppsatsen är:

- Hur beskriver kvinnorna i självbiografierna det hedersrelaterade våldet?
- Vilka berättelser/narrativ ges över samhällets hjälp och stöd?
- Vilka implikationer får de narrativ om hedersrelaterat våld som framträder i de självbiografiska berättelserna för en generell förståelse av det hedersrelaterade våldet?

2. Kunskapsläget

Hedersrelaterat våld är ett omfattande ämne som det har gjorts en del forskning inom. Samtidigt finns en bristfällig kunskapsbild kring studier som belyser individers egna erfarenheter och upplevelser av hedersrelaterat våld. I detta avsnitt presenterar vi en del av den tidigare forskning som finns inom hedersrelaterat våld, som vi sedan återkopplar till i analysen. Inledningsvis redogör vi för forskning om mediedebatten kring hedersrelaterat våld i Sverige. Därefter presenterar vi forskning som beskriver det hedersrelaterade våldet, samt dess orsaker och konsekvenser. Avslutningsvis presenterar vi tidigare forskning som beskriver kunskapsluckan inom hedersrelaterat våld i Europa och inom myndigheter.

2.1 Hedersbegreppet

Hedersrelaterat våld benämns som ett nytt socialt problem av Schlytter och Linell (2008: 30). Däremot menar Eshareturi, Lyle och Morgan (2014: 369–382) att problematiken är en vanlig företeelse inom en mängd olika kulturer och samhällen. Fenomenet bör därför ses som en ihållande och aktuell fråga (ibid.).

Akpinar (2003: 425) diskuterar hedersbegreppet i det svenska samhället och tar upp det tragiska mordet på Fadime Sahindal år 2002. Akpinar (ibid.) menar att mordet var startpunkten för ett ökat intresse i det svenska samhället för invandrarkvinnor och hur dessa kvinnor lever. Även Carbin (2010: 11) beskriver mordet på Fadime som startskottet för mediedebatten kring hedersrelaterat våld. Hedersrelaterat våld beskrivs enligt Dickson (2014: 30) som ett brott eller en olycka som har, eller kan ha varit, begånget i syfte att skydda eller försvara familjen och/eller gemenskapens heder. Detta kan enligt Dickson (ibid.) vara alla former av fysiskt eller psykiskt våld som utförs i hederns namn. Det kan även innefatta våldtäkt, assisterat självmord, kvinnlig könsstympning, hedersmord samt tvångsäktenskap.

För att belysa mediedebatten om hedersrelaterat våld urskiljer Björktomta (2005: 16) tre positioner i debatten. De olika positionerna i debatten innebär olika ställningstaganden. Den första utgår från att våldet inte handlar om kulturkrockar utan om livsstilskrockar, det handlar om en maktlöshet som många invandarmän kan känna inför den europeiska kvinnosynen. Våldet sker utifrån en enskild individs handlande. Positionen utgår från att våldet inte kan skyllas på kultur, då kultur är ett brett begrepp. Genom att skylla på kultur riskerar man, enligt denna positions förespråkare, att stigmatisera hela folkgrupper med en viss kultur. Den andra

positionen utgår från att hedersrelaterat våld är en universell företeelse. Akpinar (2003: 425) benämner denna position som den universella patriarkala maktordningen. I den förståelse av hedersvåld som utgår från förklaringar grundat på den patriarkala maktordningen antas hedern eller kulturen inte ha något med våldet att göra. Istället antas anledningen bakom våldet bero på den patriarkala maktordningen rent generellt (ibid.). I den tredje och sista positionen, hävdas det att hedersrelaterat våld har med kultur att göra (Björktomta, 2005: 16). Akpinar (2003) menar att denna positionering utgår från att det finns "invandrarkulturer" och den "svenska" kulturen samt att det inte finns någon integration mellan dessa kulturer, vilket kan anses vara en anledning till det hedersrelaterade våldet (ibid.). Även Elden (2003: 12) diskuterar olika positioner i debatten. Enligt Elden (ibid.) beskriver många debattörer det hedersrelaterade våldet som accepterat i delar av den "muslimska/arabiska" kulturen och som något som ses som förkastligt i den "svenska" kulturen. Framställningen kan tolkas som en kontrast mellan "kvinnoförtryck" och "jämställdhet" hävdar Elden (ibid.) och skriver att många debattörer förklarar det hedersrelaterade våldet som en orsak av en kulturkrock. Denna kulturkrock förklaras utifrån att män som kommer från ett patriarkalt land förlorar sin makt i de nya länderna och därför tar till våld mot kvinnor (ibid.).

2.2 Det hedersrelaterade våldet

För att beskriva hedersrelaterat våld beskriver Wikan (2004: 39) att en familjs status vilar på en kollektiv heder bland en hel släkt. Flickor och kvinnor som ingår i släkten ger form åt männens heder. Bryter flickor och kvinnor mot vissa förhållningsregler, som att inte synas eller höras, anses detta underminera männens heder och anses även vara en skam för hela släkten. Enligt Wikan (ibid.) kan förhållningsregler även bestå av att flickor inte ska leka, utbilda sig eller tänka själva samt att de inte får ha relationer innan äktenskap. Flickor eller kvinnor som bryter mot förhållningsregler riskerar att bli misshandlade eller mördade, detta benämns som *hedersrelaterat våld* eller *hedersmord*. Elden (2003: 17) menar att inom vissa kulturer finns det krav på att kvinnor ska vara oskulder vid bröllopsnatten och att de ska tänka på sitt rykte för att inte smutsa familjens heder. En kvinna som förlorat oskulden riskerar att förlora sitt liv, hon blir stämplad som en "hora" som måste dö eller uteslutas ur familjen för att manliga släktingarnas heder ska återupptas. Det är inte intressant om kvinnan har genomfört samlag eller inte, istället är det ryktet som drar skam över familjen (ibid.). Dickson (2014: 31) talar om att hedersvåldets komplexitet inte bör underskattas då det beskrivs finnas ett godkännande samt beundran från familj och/eller gemenskap för återupprätthållandet av

hedern. Dicksons (2014: 30) beskrivning av hedersrelaterat våld är att det begås i syfte att försvara eller skydda gemenskapens samt familjens heder. Dickson (ibid.) skriver vidare att hedersvåld inte är förknippat med en specifik religion eller en religiös utövning, istället beskrivs våldet vara sammankopplat med kultur.

2.3 Patriarkala strukturer

Siraj (2010: 195) beskriver att mannen är överhuvud i den patriarkala familjen, vilket förstås som en hierarkisk social struktur där mannen bestämmer över kvinnor och barn. Dickson (2014: 31) beskriver att de flesta fall av hedersrelaterat våld begås av mannen i familjen. Samtidigt beskrivs en patriarkal kvinna kunna vara minst lika skyldig till denna typ av våld. De los Reyes (2003: 21) talar även om hur mödrar ofta intar rollen som både förövare och offer i hederskulturer. Vidare skriver Dickson (2014: 31) att vad det gäller hedersvåld brukar oftast syskon, barn samt familj vara involverade i hedersvåldet.

Akpinar (2003: 428) menar att migration kan medföra nya möjligheter för kvinnor samt en förändring i relationen mellan de respektive könen, exempelvis genom att kvinnor ges möjlighet att träda in på arbetsmarknaden. Detta kan enligt Akpinar (ibid.) leda till en minskning av manlig dominans i familjen. Trots dessa nya möjligheter påpekar Akpinar (ibid.) att patriarkala värderingar hos invandrargrupper kvarstår under en lång tid. Akpinar (ibid.) påstår även att det finns en risk för invandrargrupper som har konservativa patriarkala värderingar, att vända sig inåt och fortsätta med påtryckningar mot kvinnor om de känner sig diskriminerade i de nya länderna. Rikspolisstyrelsen (2014) tar i en rapport om hedersrelaterat våld upp att det beskrivs vara vanligt förekommande bland invandrargrupper att föräldrar utövar mer kontroll över deras barn i det nya landet. Normerna som de är uppvuxna med förstärks och ifall man skulle bryta mot någon av dessa leder det till konsekvenser.

2.4 Bristande kunskaper inom myndigheter

Schlytter och Linell (2008: 14) tar upp ett forskningsbehov om hedersrelaterat våld, där de förklarar att professionella inom socialtjänsten bör ha kunskaper om hedersrelaterat våld för att kunna identifiera den hedersrelaterade värdegrunden i barn och ungas liv. Schlytter och Linell (2008: 30) förklarar även att socialtjänsten saknar kunskaper samt riktlinjer och metoder för sitt arbete gällande hedersrelaterat våld, då det är en relativt ny social problematik. Detta menar även Björktomt (2005: 57) då hon i sin studie kommit fram till att

många verksamheter som arbetar med utsatta flickor från patriarkala invandrarfamiljer, saknar arbetsmetoder och uppföljningar. Detta beskrivs vara på grund av att målgruppen är så ny att det inte finns utarbetade modeller att utgå ifrån. För att få underlag för dessa kunskaper krävs systematiska studier på individnivå, vilket Schlytter och Linell (2008: 14) hävdar att det finns ett stort behov av. Det finns även behov av forskning gällande orsaker till hedersrelaterat våld samt behandling och utfall (ibid.).

En förklaring till varför socialtjänsten brister i ärenden med utsatta flickor är att de, enligt De los Reyes (2003: 39), jobbar efter ett lösningsinriktat familjeperspektiv genom att förespråka en lösning inom familjen (ibid.). Socialtjänsten jobbar för att förändra familjesystemet för att flickorna ska kunna bo hemma utan att känna sig hotade (Björktomta, 2005: 50). Detta menar Björktomta (ibid.) kan vara problematiskt i många ärenden då flickorna kommer från familjer där de har blivit utsatta för misshandel samt hot om döden. Sjöblom (2002: 181) skriver också att socialtjänsten ofta menar att flickans och familjens konflikter beror på kulturkrockar, där föräldrarna har svårigheter med att finna sig i att deras döttrar blir "försvenskade". Detta leder till att de blir mer traditionsbundna. Socialtjänsten menar att detta kan lösas genom att inta ett familjeperspektiv, vilket Sjöblom (ibid.) menar är fel då familjerna har beskrivits som auktoritära med höga konfliktnivåer. Det leder i sin tur till att flickornas individuella behov försummas (ibid.).

I arbetet med barn och unga som utsätts för hedersrelaterat våld har socialtjänsten ansvar för dessa individer då socialtjänsten har det yttersta ansvaret för barn och unga i Sverige, menar Schlytter och Linell (2008: 10). Detta hävdar Schlytter (2004: 10) att de har misslyckats med på grund av bristfällig hantering av flickornas behov. Även forskaren Dickson (2014: 30) belyser kunskapsluckan och hävdar att det krävs mer forskning och vägledning för att kunna identifiera och stödja det hedersrelaterade våldets offer, då detta skulle hjälpa professionella.

2.5 Sammanfattning av kunskapsläget

Det finns en del forskning inom området, men som tidigare nämnts finns det en avsaknad av forskning som berör vår forskningsfråga. Forskningen talar om det hedersrelaterade våldet, samt olika beskrivningar och orsaker till det. Det talas dock inte mycket om vilka beskrivningar av våldet de utsatta gör. Det råder konsensus i stora delar av forskningen om att det krävs mer forskning inom området, speciellt inom sociala myndigheter då det har

rapporterats om bristfällig hantering av sådana ärenden. Utifrån den bristfälliga forskningen om utsatta människors egna perspektiv, vill vi bidra med en ny vinkel av problematiken. Speciellt genom att belysa författarnas framställning av samhällets stöd.

3. Teoretiska utgångspunkter och metod

Detta kapitel kommer behandla både våra teoretiska utgångspunkter samt vår metod. I nedanstående avsnitt redogör vi för det socialkonstruktivistiska perspektivet, som vi utgår från i vår uppsats. Vi redogör sedan för uppsatsens teoretiska ram, den postkoloniala teoribildningen samt de begrepp som vi använder oss av i vår analys. Den andra delen av detta avsnitt behandlar vår metod. I den delen redogör vi för val av metod samt urval, tillvägagångssätt och teoretiska utgångspunkter. Vi diskuterar även tillförlitlighet, etiska överväganden och förtjänster samt begränsningar med vårt metodval. I slutet av detta avsnitt presenterar vi vår förståelse.

3.1 Socialkonstruktivism

En socialkonstruktivistisk ansats utgår från att det inte finns några självklara sanningar eller objektiva fakta. Istället ses verkligheten eller aspekter av verkligheten som en produkt av kollektivt handlande samt mellanmänsklig interaktion (Wenneberg, 2010). Utgångspunkten för den socialkonstruktivistiska ansatsen är att ifrågasätta sociala företeelsers naturlighet. Det är alltså ett kritiskt perspektiv (ibid.). Socialkonstruktivismen utgår från att handlingar, kunskap och upplevelser av omvärlden är socialt konstruerade. Enligt Dahlin-Ivanoff (2011: 72) förstås språket utifrån detta kunskapsperspektiv som en social konstruktion som människor skapar tillsammans. Då språket är socialt konstruerat blir även vår uppfattning om verkligheten socialt konstruerad. Utifrån detta perspektiv utformar människor sin egen kunskap i samspel med andra. Under tiden som vi får nya erfarenheter uppdateras denna kunskap ständigt. Genom interaktion med andra utvecklas ny kunskap och en förståelse växer fram. Dahlin-Ivanoff (ibid.) menar att denna interaktion kan förstås som en lärandeprocess. I självbiografier är det författarna som själva beskriver sina upplevelser och sin verklighet. Genom att studera självbiografier om hedersrelaterat våld kan vi studera de konstruktioner, förståelser och bilder av ”verkligheten” som görs av författarna. Utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv kan dessa antas återspegla författarnas självupplevda erfarenheter. De kan även antas återspegla hur dessa samspelar med de konstruktioner och förståelser som görs av fenomenet, i det samhälle och de olika sociala världar som författarna lever i (ibid.). Utifrån

detta är socialkonstruktivism en passande vetenskaplig ansats för oss att utgå ifrån. Vi anser även att den kan hjälpa oss i vårt syfte att studera kvinnors beskrivningar, konstruktioner och upplevelser.

3.2 Postkolonial teoribildning

Inom postkolonial teoribildning är ras och etnicitet i fokus, här analyseras maktrelationen mellan Europa och de andra kontinenterna. Postkolonial teoribildning belyser de orättvisor som västerlandets kolonialisering av andra kontinenter har bildat under historiens gång, genom deras exploatering av världsdelar utanför Europa (Landström, 2001: 7). Perspektivet utgår från att de berättelser som produceras utifrån ett västerländskt perspektiv oftast bygger på i grunden rasistiska perspektiv, ”den vita” mannens perspektiv med andra ord. I det västerländska perspektivet beskrivs människor från andra kontinenter som ”de andra” och som underlägsna och ociviliserade (Johansson, 2005: 58). Då den postkoloniala teoribildningen ifrågasätter självklara verklighetsuppfattningar och på så vis erbjuder en möjlighet att bryta ner självklara sanningar om hedersrelaterat våld, anser vi det vara en relevant teori för vår uppsats (Landström, 2001: 7). Vi anser även att den postkoloniala teoribildningen kan vara användbar för att beskriva hur författarna av självbiografierna diskuterar och framställer olika begrepp kopplade till ras och kultur. Som vi tidigare nämnt, tas begreppet ”de andra” upp, vilket utgör ett stöd för oss i analysen av författarnas beskrivningar av ”vi och dem”. Härigenom kan vi även undersöka skillnader i de perspektiv som anläggs på ”deras” kultur och den västerländska kulturen.

Postkolonial teoribildning utgår från att tillhörighet och ursprung är socialt och språkligt konstruerade. Detta innebär att en individ exempelvis ”blir” svensk genom handlingar och tal om vad svenskhet är och inte är. Det är alltså inte endast sociala handlingar som bidrar till konstruktioner om etnicitet och identitet, utan även vilket språk individer använder sig av (Wikström, 2009: 13). I det postkoloniala tänkandet är intresset av olika tillhörigheter, för individer som migrerat, en central del. Intresset ligger hos individens ställningstagande till vem den är, svensk eller exempelvis iransk, eller både och (Wikström, 2009: 64). Teorin talar även om skillnad mellan individer utifrån ursprung och hur denna skillnad konstrueras och upprätthålls (Wikström, 2009: 13). Begreppen etnicitet och ras ses i teorin inte som drag som individer har, utan betraktas istället som en orsak till skillnadsskapande och hierarkisering mellan individer (Wikström: 41). I detta skillnadstänkande degraderas eller exotiserar

främmande kulturer medan västerländska kulturer normaliseras (Wikström: 63). Denna uppdelning kritiseras i den postkoloniala teoribildningen som benämner detta som *eurocentrism*, vilket innebär att människor i Europa och Väst tenderar att ha en syn på andra kulturer som outvecklade och omoderna (Wikström: 69). Detta binder människor till olika identiteter, vilket är intressant för oss att undersöka gällande hur kvinnorna själva väljer att identifiera sig samt hur detta kan relateras till de konstruktioner som de tilldelas av samhället. Även när vi läser forskning märks det tydligt att hedersrelaterat våld klassas som ett problem men att det samtidigt klassas som problem som sker hos "de andra" - alltså inte ett europeiskt problem.

Med stöd av en postkolonial teori kan vi även studera hur konstruktioner av skillnaden mellan invandrargrupper och västerländska kulturer framställs och vilka kategoriseringar som görs kring kulturer ur detta perspektiv. Då vi genomför vår studie genom att studera berättelser och språk i självbiografierna, är den postkoloniala teoribildningen till stöd eftersom språket är väsentligt inom detta perspektiv gällande upprätthållande och formande av olika konstruktioner (Wikström: 13). Genom denna teoribildning kan vi även studera hur författarna positionerar olika individer och begrepp i berättelserna, då positionering är av intresse inom det postkoloniala tänkandet. Intresset ligger i hur individer positionerar sig utifrån olika identitetskategorier som kön, klass och etnicitet (Wikström: 64).

3.3 Narrativ metod

Narrativ metod används för att samla in och analysera skriftliga berättelser. Metoden kan fungera som ett verktyg för att analysera hur olika konstruktioner av den sociala verkligheten, sociala strukturer, relationer och identiteter skapas (Johansson, 2005: 18). Inom en narrativ metod ses, precis som inom socialkonstruktivism, språket som nyckeln till hur förståelser av den sociala verkligheten konstrueras. Denna konstruktion av den sociala verkligheten ska utifrån en narrativ synvinkel uppfattas som processer som kontinuerligt pågår i samspelet mellan människor och det omgivande samhället (ibid.). Hyden (2008: 99) skriver att en narrativ metod är lämplig vid analys av berättelser, då konstruktioner av den sociala verkligheten kan bli tydlig genom orden vi läser. Fokus läggs även på vad berättelsen gör eller åstadkommer (ibid.). Eftersom vi är intresserade av hur författarna av självbiografierna skapar bilder och berättelser av och om hedersrelaterat våld är en narrativ metod en lämplig metod för oss att använda oss av. Vi är även intresserade av att undersöka vad

självbiografierna gör för vår förståelse av det hedersrelaterade våldet, vilket vår analysmetod också kan bidra till. Narrativ metod fokuserar även på livsberättelser där människors egna tolkningar av sig själva sätts i centrum (Johansson, 2005: 23), vilket är av relevans för oss.

I vår analys genomför vi en narrativ analys där vi bland annat använder oss av hur binära dikotomiseringar samt kategoriseringar används i berättelserna och vad dessa gör för förståelsen av det fenomen vi undersöker. De analytiska begrepp vi använder oss av i vår analys är bland annat positionering, binär dikotomisering, kategoriseringar samt valbara- och tvingande kategorier. Binära dikotomier används ofta vid språkanvändning. Vid användandet av en binär dikotomi så användes en avvikelseterm som det följer konsekvenser till (Börjesson & Palmblad, 2008: 40). Det innebär att en kategorisering utesluter en annan. Det vill säga att den ena kategorin tillskrivs något som inte är möjligt för den andra kategorin. Det finns även valbara samt tvingande kategorier. Denna uppdelning syftar på de språkliga handlingslinjerna, då individer delas upp. Tvingande kategorier innebär kategorier där det inte finns någon valfrihet, eller förhandlingsbarhet. Det kan exempelvis vara kategorin "kvinna", då den är tvingande. Sedan vad gäller valbara kategorier, så kan det exempelvis vara resultatet av subjektiva överväganden som livsstil (Börjesson & Palmblad, 2008: 33). Vi använder oss även av metaforer som ett analytiskt verktyg. En metafor är enligt George Lakoff och Mark Johnson (1980: 3) ett verktyg som används för den poetiska fantasin, men även för den retoriska utsmyckningen. Användandet av metaforer leder till att individer skapar egna föreställningar, genom användandet av en metafor sammankopplar ett begrepp med ett annat begrepp. Metaforer används för att göra det vanliga språket, till ett mer extraordinärt språk som vidgar vyer (Lakoff & Johnson, 1980: 164).

Den som använder sig av en narrativ metod kan ställa frågor till texten så som vilken sensmoral som förmedlas, samt vilka beskrivningar som görs utav berättelsens vändpunkter, offer, hjälte och förövre. I en narrativ metod ligger intresset också i hur författaren positionerar individer i relation till varandra och sig själv. Detta benämns som social positionering, där författaren till exempel kan positionera sig själv som offer. Genom författarens val av ord och positionering av sig själv, kan denna konstruera en bild där författaren ges en underordnad roll (Riessman, 2008: 67). Utifrån detta har vi lagt ner fokus på hur författarna positionerar sig själva och andra individer i berättelsen, samt hur detta påverkar den bild vi får.

3.4 Förtjänster och begränsningar

Det finns enligt Boréus (2011) flera förtjänster med att studera just texter och berättelser. Då berättelser skapar mening i våra liv, får vi genom berättelser möjlighet att förstå andra människor (ibid.). Genom att studera berättelser skrivna av kvinnor som blivit utsatta för hedersrelaterat våld kan vi urskilja konstruktioner av problematiken utifrån ett egenupplevt perspektiv, då dessa kvinnor kan ses som förstahandskällor. Ytterligare argument för att studera livsberättelser inom vårt ämne, hedersrelaterat våld, är att det är ett känsligt och laddat ämne. Om vi exempelvis hade valt att använda oss av intervjuer, hade risken funnits att inte få fram ärliga svar på våra frågor. Det är därför en fördel att använda sig av självbiografier då författarna redan har skrivit ner sina upplevelser, och dessa kan till exempel inte påverkas av vad som brukar kallas intervjuareffekter. Det som kan ses som en begränsning i vårt metodval är att det inte finns någon möjlighet att ställa följdfrågor, då vi redan har en färdig empiri. Eftersom vi även är intresserade av att studera de utsatta kvinnornas berättelser hade vi behövt hitta kvinnor som har varit med om hedersrelaterat våld, vilket även detta hade varit problematiskt då de ofta lever undagömt och kan vara svåra att få tag på. Fördel med en narrativ metod är att det kan urskiljas tankar, åsikter, ord och teman. Genom att studera självbiografier kan vi få fram olika nyanser av berättelserna och författarnas konstruktioner av heder, vilket är av stort intresse för oss. Riessman (2008: 77) talar om fördelar med att använda en narrativ analys, och menar att den är användbar i studier av livsberättelser. Analysen möjliggör undersökningar av individuella upplevelser och innebörden av dem på ett systematiskt sätt.

Bryman (2011: 490) tar upp ett viktigt kriterium för bedömning av personliga dokument vilket benämns som autenticitetskriteriet. Detta kriterium handlar om den påstådda författaren av texten och om denne är den riktiga upphovsmannen. Ett ytterligare kriterium som man bör ta hänsyn till är kriteriet trovärdighet, här pratar man om författarens ärlighet (ibid.). Eftersom vi utgår från en konstruktivistisk ansats är det inte relevant för oss om författarna är ärliga eller inte. Istället är vi intresserade av vilka konstruktioner och vilken bild som framställs i berättelserna, det vill säga vilka möjliga sätt att tala och berätta om hedersrelaterat våld som erbjuds kvinnor som drabbats av sådant våld.

3.5 Urval

Det finns olika tillvägagångssätt för att samla in material i en kvalitativ undersökning. Vi har valt att använda oss av ett målinriktat urval, där forskaren strategiskt väljer ut empiri som är relevant för forskningsfrågorna och problemformuleringen (Bryman, 2011: 434). I vårt fall har vi själva valt ut självbiografier skrivna av kvinnor som har blivit utsatta för hedersrelaterat våld. Genom att göra detta väljer vi strategiskt ut material som är relevant för vår frågeställning. Eftersom vi har valt att använda oss av självbiografier anser vi att det blir mest lämpligt om vi själva väljer ut böckerna som vi anser är mest relevanta. Därför ansåg vi att ett målinriktat urval passade bäst för vår undersökning. De kriterier som vi har utgått ifrån är självbiografier skrivna av kvinnor, som har varit med om hedersrelaterat våld.

För att söka efter självbiografier använde vi oss av databasen i Helsingborgs stadsbibliotek. Efter att ha använt oss av sökorden "heder" och "självbiografi" fick vi endast fram ett resultat, *Vilsen längtan hem: en sann berättelse om hedersrelaterad maktutövning* (2009) av *Melissa Delir*. Vi valde att behålla denna bok efter att ha läst innehållsbeskrivningen som fanns på hemsidan där det tydligt stod att det var en självupplevd berättelse samt på grund av att boken utspelade sig i Sverige. Till vårt fortsatta sökande så valde vi att kolla efter boken om Pela då det har varit ett uppmärksammat fall i media, vilket gjorde det intressant för oss. Vi sökte direkt på "Pela" i Helsingborgs biblioteks databas. Vi fann titeln *Hedersmordet på Pela: en ung kvinnas berättelse om hur hon överlevde ett hedersmord* (2002), skriven av *Lena Katarina Swanberg* tillsammans med *Breen Atroshi*. Boken är en självbiografi, dock så är den berättad av lillasystern. Detta kan vara problematiskt då inte Pelas egna beskrivningar ligger till grund för den berättelse som boken ger. Vi bedömde att i och med att systemen också blev utsatt då Pela mördades så var hennes beskrivningar lika viktiga. Sedan så problematiserade vi även att medförfattaren är en skrivare utanför familjen, och kan därför bidra med egna tankar i boken.

Vi valde därefter att fortsätta vår sökning via sökmotorn "google" då det var svårt att sälla mellan böckerna i Helsingborgs stadsbiblioteks databas när vi sökte efter begreppet "heder". Detta då alla möjliga sökresultat kom fram. Vi använde sökorden "hedersrelaterat våld självbiografier". Vi fick då fram en lista från Brottsoffermyndigheten där de hade lästips om hedersbrott samt könsstympning. Vi fann då boken *Levande bränd: en ung kvinnas berättelse om hur hon överlevde ett hedersmord* (2004), skriven av *Souad*. Vi sökte då på denna bok i Helsingborgs stadsbiblioteks databas för att kolla vilken innehållsbeskrivning som fanns för

att sedan kunna bedöma relevansen för vår studie. Efter att ha läst innehållsbeskrivningen valde vi att behålla boken då det var en självbiografi samt på grund av att vi tänkte att det skulle vara intressant att skildra vilka beskrivningar som görs av hedersrelaterat våld som utspelade sig i utlandet. Vi gick sedan tillbaka till sökresultaten från "google" där vi fann ännu en lista från en hemsida vid namn GAPF (Glöm Aldrig Pela och Fadime). Där hade de en lista med böcker om hedersrelaterat våld/mord samt en kort beskrivning under varje. Efter att ha sållat bland dessa fick vi fram en bok vid namn *Offrad för hederns skull: en familjetragedi* (2005) och är skriven av *Sengul Güvercile*. Vi valde att behålla denna bok då den var lite annorlunda från resterande. I denna bok är det pojkvännen som blir mördad av kvinnans far. Vi fann detta intressant då det är en annorlunda akt av hedersvåld, då det är hennes älskade som blir hedersmördad.

Två böcker är hämtade från två olika hemsidor, Brottsoffermyndigheten och GAPF. Böckerna var placerade under listor vars titel var hedersbrott/hedersvåld. Det som är problematiskt med detta är att de böcker som finns med under dessa listor kan tänkas vara relaterat till vad dessa organisationer och myndigheter anser vara hedersbrott/hedersvåld. Dock så fann vi inte detta särskilt problematiskt då vi enbart valt en bok från vardera sida.

3.6 Tillvägagångssätt

I utförandet av vår analys har vi båda läst alla böcker. Vi började med *Levande bränd* av Souad där vi skrev ner specifika ord och meningar som vi fann intressanta och relevanta. Efteråt träffades vi och jämförde våra tolkningar och reflektioner kring boken, vi fortsatte på samma vis med de andra böckerna. För att utföra vår analys läste vi in oss på vilka teman som vi ska fokusera på i en narrativ analys. Fokus ska läggas på att besvara frågor om vilka vändpunkter som beskrivs i berättelserna, samt vilken sensmoral som förmedlas. Fokus ska också läggas också på vilka hjältar, våldsförövare och offer som framträder i berättelserna och hur författarna positionerar sig själva och individer i berättelsen (Riessman, 2008). Vi har i analysen lagt fokus på dessa teman och redogjort för vilka beskrivningar som ges av hjältar, våldsförövare, offer, sensmoral och vändpunkter i vår empiri för att fullfölja en narrativ analys. Vi valde att även använda oss av andra narrativa verktyg så som binär dikotomisering samt kategoriseringar för att ge vår analys ett djup.

3.7 Avgränsning

Vi har valt att inrikta vår studie på kvinnor som blivit utsatta för hedersrelaterat våld. Vi är dock medvetna om att genom att enbart välja att ha med kvinnor i studien så begränsar vi även analysen då vi enbart får med kvinnors upplevelser och inte mäns upplevelser kring hedersrelaterat våld. Vi upplever det som om att det skulle vara ett väldigt begränsat urval om vi valde enbart män då det inte finns lika många självbiografier skrivna av män. Vi valde även att avgränsa vår studie till enbart kvinnor då vi inte känner att vi hade fått samma möjlighet att fördjupa oss i arbetet med tanke på uppsatsens omfattning. Risken kan enligt oss då bli att vi berör ämnet mer ytligt om vi hade valt att undersöka både ett manligt och kvinnligt perspektiv. Vi hade till en början tänkt begränsa självbiografierna till kvinnor bosatta i Sverige men efter att vi fann den litteratur som vi vill använda oss av, vilka inte alla utspelade sig i Sverige, valde vi att behålla dem ändå då det inte uppfyllde någon specifik relevans för vår frågeställning samt syfte att de skulle vara bosatta i Sverige. Vi tänkte istället att det skulle vara till en fördel att undersöka vilka olika beskrivningar av hedersrelaterat våld som självbiografierna lyfter fram.

3.8 Tillförlitlighet

Johansson (2012: 315) tar upp en rad kriterier som hon hävdar bör användas i utvärdering av tillförlitligheten i en narrativ analys. Första kriteriet handlar om en analytisk förmåga att övertyga vilket kan påverkas av analysens form. Forskaren bör dokumentera många citat och ge förslag på alternativa förklaringar för att läsaren själv ska kunna bedöma studiens kvalitet och tillförlitlighet. Riessman (2008: 65) menar att en analys är starkt påverkat av forskarens förförståelse. Genom att redovisa flera citat får läsaren en förståelse om hur berättelsen har berättats, och kan tillgodogöra sig berättelserna på ett sätt som är fristående från analysen. Detta håller berättelsen och den som analyserar berättelsen åtskilda, vilket kan medföra i en högre kvalitet på analysen och kan öka validiteten. Vi har utifrån detta kriterium redovisat många citat från självbiografierna och tydligt förklarat våra tolkningar för att läsarna själva ska kunna bedöma vad de anser om våra tolkningar. Då vi är två stycken som tolkar vår empiri anser vi att detta kan bidra i flera tolkningar, vilket i sin tur kan medföra i en högre kvalitet på analysen.

Johansson (2012: 315) beskriver även "insiktsfullhet" som ett kriterium, vilket berör analysens originalitet och huruvida läsaren får en förhöjd förståelse genom att läsa studiens

analys. Ett annat kriterium rör sammanhang och hur olika delar i analysen skapar en fullständig bild, samt hur delarna kopplas samman med tidigare forskning i fältet (ibid.). Vårt mål med vår studie är givetvis att bidra med nya vinklar av hedersrelaterat våld, vilket möjligtvis kan bidra till en ökad förståelse om hedersrelaterat våld för läsaren av vår uppsats. För att fullfölja detta har vi försökt att formulera vår analys så att den blir så tydlig och begriplig som möjligt för att läsaren ska kunna få en fördjupad bild av det hedersrelaterade våldet.

Sammanfattningsvis bör forskaren dokumentera sina slutsatser på ett begripligt sätt för läsaren, vara medveten om den egna positionen och föra diskussion kring den (ibid.). Vi är medvetna om att vi har en förförståelse om ämnet samt att vi är olika individer som tolkar olika. Detta är inte en faktor som vi anser kommer att påverka tillförlitligheten i vårt arbete då tolkningar inte anses kunna vara "sanna" i ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Johansson (2012: 313) förklarar detta genom att beskriva ett socialkonstruktivistiskt perspektiv på berättelser, frågan om berättelsen är historiskt "sann" anses inte vara relevant. Med detta perspektiv ska berättelser inte läsas som redogörelser av vad som faktiskt har hänt i ett liv, istället antas att liknande händelser kan visas på olika sätt och att författaren konstruerar narrativa sanningar. Det antas även att en berättelse läses på olika sätt beroende på om läsaren är en kvinna eller man samt vilken etnicitet och vilken klass läsaren har. Det finns därmed ingen "sann" analys (ibid.). Kvale (1997: 218) talar även om detta då han tar upp kriteriet hantverksskicklighet vilket innebär att man tittar på forskarens trovärdighet och dennes moraliska integritet, vilket är av betydelse i bedömningen av kvaliteten av en studie. Fokus läggs på forskarens förmåga att ifrågasätta, kontrollera och teoretiskt tolka den kunskap som producerats. Det är därför viktigt att vi problematiserar och reflekterar kring våra positioner då de kan komma till att påverka tillförlitligheten, vilket är ett skäl till varför vi har med ett avsnitt under rubriken "förförståelse" där vi diskuterar våra egna positioner. Det är även viktigt att vi tydligt beskriver de tolkningar och överväganden som vi gör under analys processen för att vara så *genomskinliga* som möjligt, samt att vi tydligt beskriver alla delar för att läsaren ska kunna följa våra steg (ibid.).

Vid diskussion om tillförlitlighet tas även generalisering upp som ett viktigt begrepp (Allwood, 2004: 22). En viktig faktor Allwood (ibid.) påpekar för att kunna hävda att de påstådda generaliseringarna kommer att gälla vid framtida studier, är att de studerade egenskaperna ska kunna antas bestå över tid. Forskare ska då ta hänsyn till, och göra

antaganden om, det sammanhang egenskaperna ingår i och hur stabilt det är över tid (ibid.). Då vi har använt oss av tryckta källor anser vi att detta kan öka tillförlitligheten i vår studie då vår empiri är konstant, och inte kommer förändras. Vi har dock ingen avsikt att generalisera utan vi vill belysa författarnas syn och konstruktioner på hedersrelaterat våld, vilket kan ses som ett individperspektiv på ett större socialt problem. En nackdel är dock att vår empiri består av självbiografier som är utgivna år 2002, 2003, 2005 och 2009. De avspeglar de samhällseliga insatser och den samhällssyn på heder som fanns då de skrevs och är inte avspelningar av synen år 2015. Detta kan begränsa tillförlitligheten då kunskapen hos professionella och synen kring heder kan ha kommit till att ändras en stor del.

3.9 Arbetsfördelning

I arbetet har vi haft en jämn arbetsfördelning av uppsatsens olika delar. Vi har tillsammans formulerat problemformulering, syfte och frågeställningar, metod, kunskapsläge och analys. För att bidra med en fördjupad analys har vi båda läst igenom böckerna och diskuterat olika tankar och åsikter med varandra för att sedan sammanställa våra tankar och skriva analysen utifrån det.

3.10 Etiska överväganden

Forskningsetik är ett viktigt inslag i all sorts forskning. Etik i forskning kan man säga står för en medveten reflektion över vad forskningen kan innebära för forskningsdeltagarna (Kalman & Lövgren, 2012: 9). Forskningsetik finns till för att inte utsätta personerna i studien för risk eller fara. För att undvika detta valde vi tillvägagångssätt och metod med omsorg, då planering samt genomförande av forskning alltid innebär ett etiskt ställningstagande (Svedmark, 2012: 101). Det är även detta ställningstagande som vi stod inför när vi valde metod samt tillvägagångssätt. Ett ställningstagande vi gjorde var att använda oss av en narrativ textanalys då vi på det viset inte utsätter personerna i studien för risk eller fara, då självbiografierna redan är publicerade för allmänheten. Vi hade även funnit det svårt att skriva intervjufrågor då vi inte vill att någon ska bli illa berörd, men även för att det inte är etiskt korrekt att ta upp ett sådant känsligt och laddat ämne med personerna det berör. Detta då det finns en risk att påverka redan utsatta individer. Det finns även risk att förminska problematiken samt stigmatisera utsatta grupper om man relaterar hedersvåld till en specifik kultur eller religion. Det finns även en risk att vi genom vår uppsats gör alternativa tolkningar av de teman som biografierna innehåller men även skapar nya kategoriseringar eller

reproducerar andra. Detta kan påverka synen på heder. Genom användandet av en konstruktivistisk ansats ämnar vi att bryta ner vedertagna föreställningar om heder, vilket i grund och botten tjänar de som förtrycks eller osynliggörs i de rådande tolkningsramar om heder som står till buds i Sverige idag. Genom vår analys erbjuds nya perspektiv på heder som utifrån ett etiskt perspektiv kan styrka dem som far mest illa av denna form av våld.

3.11 Förförståelse

En viss förförståelse finns alltid, oavsett ämne. Det viktiga är att vi som uppsatsförfattare är medvetna om vilken syn vi har och för en öppen reflektion kring hur detta kan komma till att påverka analysen. Om vi inte är medveten om de föreställningarna som vi kan komma till att ha så kan vi omedvetet göra vissa tolkningar av berättelserna (Riessman, 2008: 65). Vi har därför valt att diskutera med varandra om vilka olika tolkningar vi gör.

Vår förförståelse av ämnet är att det ofta sammankopplas med religion, särskilt i media, samt så har vi fått en upplevelse av att även den bild andra människor har av problemet är densamma. Vi har båda upplevt fördomar på grund av vårt utseende, dessa fördomar har exempelvis kunnat komma från olika lärare i våra gymnasieskolor som har kunnat ställa frågor om våra levnadsförhållanden. När de sedan har fått svar som tyder på att vi inte är begränsade så som de har trott att vi är så har de uttryckt förvåning. Detta innebär alltså att den samtida förståelsen av heder i Sverige tenderar att förstås som att den begränsar kvinnor och då enbart kvinnor av annan etnisk härkomst, samt att heder är något som finns i alla familjer med annan etnisk härkomst än svensk. Vi har även märkt att under de föreläsningstillfällena som berört hedersrelaterat våld under vår tid på Socialhögskolan så har enbart en föreläsare föreläst om ämnet som ett ”svenskt problem” medan resterande föreläsare har föreläst om denna typ av problematik som något som enbart drabbar individer med annan etnisk tillhörighet och/eller religion. Detta har gjort det särskilt intressant att studera individers egna berättelser om hedersrelaterat våld, för att undersöka om denna bild stämmer överens med kvinnors egna upplevelser.

3.12 Bakgrund

Nedan följer en beskrivning av de böcker vi har valt som vår empiri.

Vilsen längtan hem: en sann berättelse om hedersrelaterad maktutövning av Melissa Delir

Vilsen längtan hem är en självupplevd berättelse om Melissa Delirs (pseudonym) liv. I boken får vi följa Melissas resa efter att hon har flytt från sin familj. Melissa beskriver hennes föräldrar som väldigt stränga, där hon utsattes för fysiskt och psykiskt våld och där hedern spelade en stor roll. Efter 18 år orkade hon inte stå ut mer och valde att fly. Melissa placerades i jourfamiljer, stödboenden, skyddat boende och på psykakuten. Hon beskriver detta som en väldigt svår tid där hennes psykiska mående försämrades enormt. Under denna tid gjorde hennes föräldrar flera försök att få tillbaka makt och kontroll över henne, vid ett tillfälle gick Melissa med på att giftas bort i Syrien för att vinna tillbaka familjens heder. Hon ångrade detta och lyckades ta sig tillbaka till Sverige. I boken ges en bild över hur processen kan se ut för en ung kvinna som flytt från sin familj, ur hennes egna ord och perspektiv.

Levande bränd: en ung kvinnas berättelse om hur hon överlevde ett hedersmord. av Souad i samarbete med Marie-Thérèse Cunny

I denna verklighetsbaserade berättelse berättar Souad (pseudonym) om hennes uppväxt på Västbanken i Jordanien på slutet av femtiotalet. Souad beskriver sin uppväxt som fylld av hot och våld från hennes pappa och bror. I den lilla byn som Souad bodde i spelade hedern en stor roll. Flickor och kvinnor var underlägsna männen och fick inte utbilda sig eller gå ut utan en man vid sin sida. Flickor och kvinnor skulle titta ner i marken och inte ha ögonkontakt med någon, skulle en flicka eller kvinna bryta mot dessa regler och seder bestraffades de med våld eller mord. Souad beskriver även hur hon förälskar sig i en ung man, han ger henne många löften och Souad ger sin oskuld till honom. Efter några träffar upptäcker Souad att hon är gravid, vilket även Souads föräldrar märker. För att bevara familjens heder ber dem Souads svåger att mörda henne när dem inte är hemma. Svågern dyker upp en dag senare och försöker mörda Souad genom att hälla bensin över henne och tända på. Souad lyckas fly och överlever detta brutala mordförsök. Vi får sedan följa Souad och hennes kamp till att bli en ”normal” människa igen som hon beskriver det.

Offrad för hederns skull: en familjetragedi av Sengul Güvercile

Sengul Güvercile kommer ursprungligen från en by i Turkiet där hon bor fram tills att hon blir sju år. Vid denna ålder flyttar hon, tillsammans med sin familj, till Danmark på grund av att fadern blir erbjuden ett jobb. Sengul beskriver sin uppväxt som en jobbig period där hon upplever det svårt att integreras i det danska samhället på grund av familjens gamla traditioner och värderingar. Samtidigt som hon vill gå i skolan och klä sig på ett visst sätt förbjuds hon detta av sin fader. Fadern beskrivs även som våldsam och aggressiv, och som tänker mycket

på familjens heder. Han förbjuder Sengul till många saker på grund av rädsla att familjens heder ska gå förlorad. Vid fjorton års ålder blir Sengul förälskad i grannpojken, Hasan, som har sitt ursprung från Turkiet men anses vara från en lägre klass av Senguls föräldrar. Hon förbjuds därmed att träffa Hasan på grund av att familjens heder inte skall fläckas ner. Sengul och Hasan fortsätter med sitt förhållande tills de en dag blir upptäckta. Efter denna dag väljer Senguls föräldrar att mörda Hasan i syfte att återupprätta familjens heder som gått förlorad när deras dotter inledde ett förhållande innan äktenskap. Sengul beskriver sedan den svåra perioden efter mordet på Hasan samt hennes möten med de danska myndigheterna.

Hedersmordet på Pela: lillasystern berättar av Lena Katarina Swanberg

År 1999 blev Pela Atroshi skjuten av sina två farbröder i staden Dahouk i Irak, Pela var vid tillfället 19 år. Anledningen till mordet beskrivs vara att Pela hade blivit "försvenskad" och blivit en dålig flicka. Det gick även rykten om att Pela hade förlorat oskulden och var därför en "hora". Breen Atroshi var syster till Pela och fick genom sitt vittnesmål, båda sina farbröder fällda för mordet på Pela. Breen berättar i denna självbiografi, med hjälp av Lena Katarina Swanberg, om uppväxten med Pela och familjen, om hur kontrollerad hon och Pela var av deras fader och om hur våldsam han var. Samtal eller ögonkontakt med pojkar beskrivs vara strikt förbjudet, att följa med på skolutflykter eller prata i mobil beskrivs också vara förbjudet. Breen ger en skildring över Pelas och hennes svårigheter med att leva i ett svenskt samhälle och gå i en svensk skola, samtidigt som de får påtryckningar av sin fader att bete sig på ett visst sätt. Medan Breen försöker att nöja sin fader så gott som möjligt, skriver hon hur Pela är annorlunda och vill träffa kompisar samt prata i telefon. Detta medför till många rykten om Pela inom släkt och familj vilket fadern blir upprörd över då dessa rykten drar skam över familjens heder. Pela går, efter detta, med på att gifta sig i Irak för att familjens heder ska återupprättas, Pela och Breen reser därför till Irak i hopp om att glädja familjen. Efter mordet på Pela beskriver Breen de starka påtryckningarna från familj och släkt att inte vittna, samt om livet i Sverige efter hennes systers död.

4. Analys av resultat

I detta avsnitt presenterar vi vår analys av självbiografierna. Det är en integrerad resultat och analysdel. Utifrån analysen av vår empiri urskiljs fem narrativa teman. Det inledande temat benämns som "vi och dem". Med detta avses en uppdelning som författarna framställer, mellan det västerländska samhället och offrens kulturer. Nästkommande tema heter "liv och

död”. I detta tema belyser vi författarnas beskrivningar och konstruktioner av hedersproblematiken som ett allvarligt problem, som återkommande beskrivs handla om liv eller död. För att genomföra en narrativ analys redogör vi, i det tredje temat, för beskrivningar av våldsförövare samt offer i berättelserna. För att sedan gå vidare och beskriva samhällets stöd. Avslutningsvis återger vi vilka vändpunkter som framställs i berättelserna, samt en avslutande diskussion om våra egna tankar och åsikter kring resultatet. Genomgående i vår analys redovisar vi ett flertal citat för att tydliggöra våra tolkningar, och påvisa de olika konstruktioner som författarna gör av de olika teman.

4.1 Vi och dem

I samtliga självbiografier återkommer starka skildringar av ett “vi och dem”, där det västerländska samhället positioneras gentemot “de andra kulturerna”. I nedanstående citat ges ett exempel på detta skillnadstänkande i *Offrad för hederns skull* (Güvercile, 2005). Det ges även en framställning över hur stor betydelse hedern har för “danskar med annan etnisk bakgrund”.

Ordet heder är så stort. Kanske inte för majoriteten av danskar, men för många danskar med annan etnisk bakgrund är det en fråga om liv eller död. De tror inte att livet kan fortsätta om deras dotter eller son tar så mycket som ett kliv framåt i det danska samhället. (Güvercile, 2005: 7)

I citatet görs en urskiljning mellan “vi och dem” då orden “majoriteten av danskar” positioneras gentemot “danskar med annan etnisk bakgrund”. Denna framställning av det hedersrelaterade våldet beskrivs utgå från en föreställning om att våldet drabbar danskar med annan etnisk bakgrund, alltså “de andra”. Samtidigt framställs det som ett danskt problem, då även individer med annan etnisk bakgrund benämns som danskar. Citatet utmanar således den västerländska bilden av att hedersrelaterat våld är ett problem som tillhör “andra kulturer” snarare än den västerländska kulturen. Detta då berättelsen inkluderar hedersrelaterat våld som ett problem som förekommer och finns i det danska samhället, även den exotiserade berättelsen om heder utmanas. I berättelsen beskrivs hedersproblematiken inte enbart som ett problem som endast sker i andra länder utanför Europa, utan även som ett europeiskt och västerländskt problem. Genom detta kan berättelsen förstås förmedla budskapet om att denna problematik finns i det västerländska samhället och därför inte ska förstås som något

andrifierat. Den övergripande sensmoralen i berättelsen kan förstås vara att hedersproblematiken ska ses som ett problem som sker “här och nu”.

I författarnas beskrivningar av hedersvåldet framställs våldet återkommande som något normalt i kulturerna. Denna normalisering av våldet återges i *Levande Bränd*, där Souad (2003) gör en beskrivning av våldet som normalt i hennes kultur.

..många flickor blir slagna, misshandlade, strypta, brända, dödade. För oss som lever där betraktas sådana saker som helt normala. [...] Man får stryk, det är normalt. De sätter eld på en, det är normalt, du blir strypt, det är normalt, du behandlas ständigt illa, det är också normalt. (Souad, 2003: 195)

Souad (2003) använder sig upprepade gånger av ordet “normalt” i ovanstående citat, vilket betonar hur naturlig del i vardagen det framställs som. Souad (2003) beskriver hur normaliserat våldet är i kulturen, vilket anlägger ett annat perspektiv än det västerländska perspektivet på våld. Det anlägger ett annat perspektiv på våld då Souad framställer våld i hennes kultur som naturligt, medan våld i den västerländska kulturen ses som förkastligt. Denna beskrivning kan medföra konsekvenser för förståelsen av hedersrelaterat våld, då framställningen skapar ett tydligt vi och dem. Det västerländska perspektivet sätts i kontrast mot “andra” kulturer. En framställning görs härigenom av att våld är normalt i “deras” kulturer men att i “vår”, den västerländska kulturen, är våldet inte accepterat. Ännu en gång så positioneras de olika kulturerna mot varandra.

Detta skillnadstänkande som framställs i citaten kritiserar i den postkoloniala teoribildningen som menar att det finns en uppdelning mellan främmande kulturer och den västerländska kulturen. I denna uppdelning skapas ett “vi och dem” där främmande kulturer degraderas och den västerländska kulturen normaliseras (Wikström, 2009: 63). Genom författarnas framställningar av våldet som normalt, upprätthåller de det rådande skillnadstänkandet. Som tidigare nämnts tar Jemteborn (2005: 3) i sin studie upp att våld och hot förekommer i Sverige för flickor som lever i patriarkala familjestrukturer, samt att våld och hot mot flickor och kvinnor anses till stor del som legitimt i familjernas tidigare hemländer. Denna legitimitet återges i Souads citat, implicit riktas då en kritik till denna normalisering av våld.

4.1.1 Kulturella förklaringar

I beskrivningen av hedersförtrycket refererar författarna vid ett flertal gånger till deras etniska ursprung som en orsak till våldet. De förklarar våldet som en orsak av familjens värderingar och traditioner, vilket de menar har sitt ursprung i deras hemländer. Även kulturen från hemländerna beskrivs vara en förklaring till det hedersrelaterade våldet. I följande citat beskriver Melissa (Delir, 2009) hur orsaken till hennes faders hot och förtryck beror på hans värderingar från hemlandet.

Pappa skulle utan tvekan bara bli arg över att någon från det svenska samhället uttalade sig om hur han skulle uppfostra sina egna barn. Och på något sätt kunde jag förstå honom. Han var uppvuxen och hade levt hela sitt liv i en annan kultur med andra värderingar. Däremot hade han aldrig velat anpassa sig till den svenska kulturen [...]. (Delir, 2009: 24)

Melissa (Delir, 2009) ger en framställning av att hennes faders handlingar beror på hans uppväxt i en annan kultur. Detta läggs fram som den bakomliggande anledningen till hans handlingar i berättelsen. Det västerländska samhället skiljs åt från faderns kultur genom ord som "det svenska samhället" och "den svenska kulturen". Det görs en urskiljning av "vi och dem" genom att fadern positioneras till "de andra", de som har en annan kultur. Fadern identifierar inte sig själv med den svenska kulturen. I nedanstående citat uttrycker Melissa (Delir, 2009) än en gång familjens kulturella bakgrund som en orsak till hedersförtrycket.

Men här fanns också roten till det som fått mitt och mina föräldrars liv att bli en obeskrivlig mardröm. (Delir, 2009: 67)

Denna beskrivning ger Melissa (Delir, 2009) då hon är i Syrien. Hon beskriver det som om att hedersvåldet och kontrollen härstammar från den kultur som hennes föräldrar växt upp i. En metafor från naturen används i framställningen av hedern som något djuprotat. Framställningen av hedern som en rot, bidrar även till framställningen av att det är en vital del som beskrivs som något "naturligt" i de kulturer där det förekommer och inget som kan tas bort.

I jämförelse med Souad, Melissa och Breen refererar Sengul (Güvercile, 2005) i högre grad till sitt etniska ursprung som förklaring till våldet till skillnad från de andra författarna som refererar till kulturen och hemlandets värderingar.

Inte bara för att min pappa var som han var, varje turkisk far skulle reagera våldsamt om hans förlovade dotter drog skam över familjen på det sättet. (Güvercile, 2005: 57)

Så var och är de muslimska normerna, och en turkisk flickas heder är mer än allt annat beroende av hennes sexuella uppträdande. (Güvercile, 2005: 62)

I turkiska kretsar ansågs en kvinna vara en hora om hon gick ut utan sin make eller familj. (Güvercile, 2005: 101)

Genom att återkommande använda sig av orden turkisk och muslimsk ger Sengul (Güvercile, 2005) en framställning av hedersrelaterat våld som en problematik som kännetecknas som turkisk samt muslimsk. Citaten leder därför till en framställning av att problemet tillhör "dem", alltså turkar samt muslimer, vilket i sin tur leder till att det omtalas som ett icke europeiskt problem. Konsekvensen för förståelsen av detta fenomen blir att hedersproblematiken framställs som turkisk och icke europeisk, samt att det enbart drabbar muslimer.

I empirin framställs det nya västerländska samhället, ha ett annorlunda tankesätt där flickor och kvinnor är mer fria att göra vad de vill än flickorna i deras egna kulturer. Detta beskrivs skapa en kulturkrock vilket leder till att familjen och släkten börjar utöva ännu mer makt och kontroll, då de är rädda att flickorna ska bli "försvenskade", vilket nämns i *Hedersmordet på Pela*: "Jag vet allt detta, men de säger ändå att jag är försvenskad. Och de har rätt. Jag har blivit både svensk och kurd" (Swanberg, 2002: 77). Breen (2002) intar här en position som både svensk och kurd. Istället för att benämna sig som antingen kurd eller svensk, rör hon sig mellan både positionerna. Det innebär att även människor från främmande kulturer kan bli en del av det västerländska samhället, istället för att bli kategoriserade som "de andra". Detta utmanar den västerländska bilden av "vi och dem", då Breen benämner sig som svensk.

I vår empiri positionerar Breen (2002) sig själv och Melissa (2009) sin far utifrån etnisk tillhörighet. Detta är analytiskt intressant i det postkoloniala tänkandet menar Wikström (2009:

64) då intresset av olika tillhörigheter, för individer som migrerat, är en central del. Intresset ligger hos individens ställningstagande till vem den är, svensk eller exempelvis iransk, eller både och (ibid.). Genom Breens positionering som både kurd och svensk beskrivs hon försöka anpassa sig till både den västerländska kulturen samt den kurdiska kulturen, medan Melissa beskrivs positionerar sin far enbart utifrån hans etniska tillhörighet som syrier. Melissas fars handlingar kan förklaras utifrån Rikspolisstyrelsens (2014) rapport som tar upp att det beskrivs vara vanligt förekommande bland invandrargrupper att föräldrar utövar mer kontroll över deras barn i det nya landet. Detta beteende vid att vidhålla normer kan ses som normalt då det är ett sätt att skapa trygghet på (ibid.). Detta förklarar även att han håller fast vid sin etniska tillhörighet, då han på så vis skapar en trygghet.

Genom författarnas skildringar förstärks den västerländska bilden av hedersrelaterat våld som ett problem som endast berör främmande kulturer. Bilden förstärks då författarna förklarar problemet utifrån hemlandets kultur och värderingar. Genom detta positioneras problemet som ett icke västerländskt problem, vilket i sin tur leder till en bristande kunskap om hedersrelaterat våld. En del av empirin framställer hedersproblematiken som kulturellt grundad medan Sengul (Güvercile, 2005) framställer hedersproblematiken som inte enbart kulturell utan även muslimsk. Den del av empirin som framställer hedersproblematiken som kulturellt grundad överensstämmer med den forskning samt mediedebatt om hedersrelaterat våld, som hävdar att problematiken har sin grund i kultur. Dickson (2014: 30) är en av de förespråkare som beskriver hedersvåldet som sammankopplat med kultur, och inte med någon specifik religion, vilket krockar med Senguls beskrivning. Då hon framställer hedersproblematiken som både kulturell samt religiös grundad.

Den västerländska bilden av att sådan problematik inte finns i det västerländska samhället utmanas genom författarnas beskrivningar. Beskrivningarna om kulturen och problematiken förläggs ofta ”där och då”, i ett annat land och/eller inom en kultur ”där borta”. Även om dessa beskrivningar görs förmedlar berättelserna att dessa kulturer finns och verkar här och nu, i det västerländska samhället. Utifrån att de stora narrativen om heder görs utifrån ”där och då” perspektiv, vilket även delvis görs i vår empiri, blir konsekvensen att problemet även tenderar att förstås så. Sensmoralen i berättelserna kan tänkas vara att det hedersrelaterade våldet ska förstås som ett problem som sker ”här och nu”, i de europeiska samhällena.

4.2 Liv och död

Ett återkommande tema i vår empiri är ”liv och död”. Där användningen av bland annat binära dikotomier leder till utslutningen av ett fritt liv. I den berättelse om heder som görs i citaten i detta tema beskrivs hedersproblematik som något stort och centralt inom de familjer och kulturer där det förekommer. Souad (2003) beskriver i nedanstående citat hedern som ett allvarligt problem som kan leda till en flickas död.

Jag insåg inte att löst skvaller, grannars förmodan eller till och med lögner, kunde göra vilken kvinna som helst till en charmuta, och leda till hennes död, för andras hederkänslors skull. (Souad, 2003: 54)

I detta citat beskrivs flickans heder samt rykte kunna leda till hennes död. Detta visar på hur stark hedern beskrivs vara i familjens liv, det beskrivs handla om liv eller död. En stor del av livet beskrivs återkommande i empirin kretsa kring hedern och familjens rykte. I *Offrad för hederns skull* (2005) uppges ett rykte om en flicka kunna leda till att både hennes och familjens rykte påverkas: “Om det började talas illa om mig skulle det inte fläcka ner bara min ära, utan hela familjens” (Güvercile, 2005:46). Flickors rykten positioneras i både de illustrerade citaten som en viktig del i hedersbegreppet då flickors och kvinnors rykten beskrivs vara grunden för familjens heder där de ska ha ett gott anseende för att inte dra skam över familjen. I ovanstående citat konstrueras hedern som ett allvarligt problem då det kategoriseras i dikotoma termer där möjligheten till ett fritt liv utesluts vid ryktesbildning, även här används en binär dikotomi av hedern.

Vikten av bevarandet av flickors kyskheter är ett återkommande tema. Ett exempel på detta är Souads (2003) fall där hon blir gravid innan äktenskap. Hon beskriver hur hon, några månader in i sin graviditet, hör hur hennes föräldrar planerar ett mord på henne. Det beskrivs i berättelsen som en självklarhet att Souad måste dö på grund av sin graviditet. Souad (2003) beskriver sig själv vara medveten om vad som väntar. ”Jag tänker att nu är det dags, nu är jag död.” (Souad, 2003: 99). Denna medvetenhet kan avspeglar sig i hur starkt rådande hederskulturen beskrivs vara. Sengul (2005) beskriver även i nedanstående citat betydelsen av ordet heder samt kopplingen till ”liv och död”.

Ordet heder är så stort. [...] men för många danskar med annan etnisk bakgrund är det en fråga om liv eller död. (Güvercile, 2005: 7)

Hedern beskrivs som ett allvarligt problem som karakteriseras handla om liv eller död. Denna framställning utesluter genom en binär dikotomi ett fritt liv, då ett felsteg som bryter mot hederns förhållningsregler leder till döden. Souad (2003) beskriver sedan i nedanstående citat vikten av återupprättandet av hedern genom döden.

Hade någon sett henne tala med en man? Skulle någon ha angivit henne? Det behövs så lite för att man ska anse att en flicka är en charmuta, att hon bringat skam över familjen och måste dö, för att rentvå inte bara sina föräldrars heder och sin brors, utan hela byns. (Souad, 2003: 34)

Då Souad (2003) använder sig av orden "det behövs så lite" ges en framställning om att det inte krävs mycket för att bringa skam över familjen. Hedern formas som ett hot som ständigt vilar över flickorna i byn, där flickor inte har någon kontroll varken över ryktet eller de konsekvenser som ryktesspridning kan bidra till. Det sätt som hedern framställs på i samtliga självbiografier leder till att flickorna inte förstås ha någon kontroll över de konsekvenser som kan drabba dem. Kvinnan framställs härigenom inte enbart som underordnad, utan även som strängt förtryckt på grund av sitt kön, i den kontext som heder utspelar sig. Återupprättelse av hedern är ett gemensamt tema som beskrivs i samtliga självbiografier, och som framställs som en central orsak till hedersrelaterat våld och hedersmord. Återkommande i berättelserna är användningen av städ- eller tvätt metaforer när berättelserna talar om återupprättelse. Detta urskiljs exempelvis i citatet ovanför, där metaforen "rentvå" används i syfte att beskriva hur flickor måste dö för att familjens heder ska återupprättas. Sengul (2005) lägger även tyngd på vikten av återupprättelse av heder då hon skriver:

..på flykt undan sina familjer som med sitt medeltida sätt att tänka tror att tvång, våld och mord är enda utvägen för att upprätthålla familjens heder. (Güvercile, 2005: 5)

Hedern positioneras som oresonlig då Sengul (Güvercile, 2005) skriver hur våld och mord är "den enda utvägen". I detta citat görs också en dikotomisering som känns igen från tidigare exemplifierade texter ur de undersökta självbiografierna, där hedern beskrivs utesluta ett fritt liv utan någon form av tvång, våld eller mord. Denna beskrivning tyder på att ett fritt liv inte går att uppnå utan att någon form av våld blir involverad, då det är en binär dikotomi. I detta

citats beskrivs konsekvenserna vara i form av tvång, våld eller mord. Då hedersvåld beskrivs i dikotoma termer innebär det att hedern inte framställs som ett problem som kan lösas genom exempelvis dialog utan kan endast lösas genom våld eller mord då det är "den enda utvägen". Hedern positioneras också som ett uråldrigt tankesätt genom att ordet "medeltida" används, då ordet är en metafor som används för att påvisa att hedern är något uråldrigt. Genom användandet av metaforen "medeltida" leder denna framställning till att individer skapar egna konstruktioner kring hedersbegreppet, därigenom kan metaforen reglera hur det sedan ses av andra individer (Lakoff & Johnsson, 1980: 164).

Hedern positioneras i citaten som ett väldigt allvarligt problem som beskrivs handla om liv eller död. I detta sätt kategoriseras därför hedern som en binär dikotomi (Börjesson & Palmblad 2008: 40). Hedern utesluter möjligheten att leva ett fritt liv, då hotet om död är vad det ytterst uppges handla om. Då ordet "dö" återkommer i berättelserna förstås detta ibland implicit och uttrycks ibland explicit, att hedern i sig förstås som starkt förtyckande och livsbeskärande för flickorna som tillhör liknande kulturer. Våldet konstrueras som ett socialt problem som drabbar alla flickor och kvinnor som lever i kulturen. Ord som "lite" och "inte så mycket som" används för att beskriva att det krävs lite, enligt författarna, för att bli utsatt för våld eller mord. Detta kan ur ett västerländskt perspektiv leda till att hedersvåld förstås ske som en orsak av "småsaker". I likhet med hur hedersrelaterat våld i den inledande delen av analysen framställdes genom motsatsparet liv och död, framträder fler binära dikotomier i narrativen om heder. Det framträder flera intressanta metaforer. Exempelvis används metaforer om renhet om att återupprätta hedern, vilket återkommande görs genom dikotomiseringar som ren och smutsig. Det som har "fläckats ner" ska "rentvås". Bevarandet av kyskheten beskrivs som hegemoniskt då det beskrivs vara rådande samt sant i hederskulturen. Detta då Winther och Phillips (2000: 39) beskriver hegemoni som en organisering av samtycke.

Som tidigare nämnts belyser Elden (2003: 17) i sin avhandling att det inom vissa kulturer finns krav på kvinnor att de ska vara oskulder vid bröllopsnatten. En flicka som förlorat oskulden före äktenskap riskerar att förlora sitt liv. Souads graviditet kan därför förstås som en stor skam för familjens heder då hon bryter mot deras seder. Detta ledde till att familjen "dömde" henne till döden. Även Wikan (2004: 39) förklarar i sin bok som handlar om hedersrelaterat våld, att flickor och kvinnor som bryter mot vissa förhållningsregler anses underminera männens heder och anses även vara en skam för hela släkten. Enligt Wikan

(ibid.) kan förhållningsregler även bestå av att flickor inte ska leka, utbilda sig eller tänka själva samt att de inte får ha relationer innan äktenskap. Författarnas handlingar anses bryta mot familjens förhållningsregler. Konsekvensen av detta blir att de råkar ut för hedersförtryck. Den gemensamma sensmoralen som gemensamt förmedlas av citaten blir att hedern handlar om liv och död, och måste därmed tas på allvar.

4.3 Våldsförövare/offer

I detta avsnitt lyfts berättelsernas beskrivningar av våldsförövare och offer upp, vilket är av intresse i en narrativ analys (Johansson, 2012). I självbiografierna beskrivs tydligt männen som våldsförövarna och kvinnor som offer. Det urskiljs en tydlig maktstruktur, där mannen beskrivs som familjens överhuvud och kvinnor som underlägsna, även söner hamnar högre hierarkiskt än vad kvinnor gör. Efter att ha läst igenom samtliga berättelser har vi funnit gemensamma drag där författarna beskriver hur männen i släkten utövar makt och kontroll över kvinnorna. Nedan ges ett exempel på ett citat från *Levande bränd* (2003) som beskriver denna hierarkiska struktur:

Vi tyckte alla om honom, eftersom han var den enda mannen i familjen, vår enda beskyddare efter min far. Om fadern dör blir det han som bestämmer i huset, och om han i sin tur dör, om det bara återstår kvinnor i familjen, då är familjen förlorad. Då har man inga får längre, ingen mark, ingenting. Det är det värsta som kan hända en familj. Att mista den enda sonen. Hur ska man klara sig utan någon man? Det är mannen som bestämmer och beskyddar oss, det är sonen som tar faderns plats och gifter bort sina systrar. (Souad, 2003: 35)

Souad (2003) beskriver i detta citat sin bror och vad som händer om fadern går bort. Mannen målas upp som den som bestämmer och styr över allting, finns det inga män i familjen "då är familjen förlorad". Dessa ord betonar värdet av en man i Souads kultur och positionerar mannen som ytterst viktig medan kvinnans roll minimeras. Beskrivningen ger en bild av att allt kretsar kring mannen då familjen förlorar sitt värde utan ett överhuvud. Denna konstruktion av mäns värde styrker åter igen den bild av den patriarkala familjen, där kvinnor och barn ligger längst ner i pyramiden. Breen (Swanberg, 2002) styrker också denna bild av den patriarkala familjestrukturen i följande citat:

Det gamla tänkandet bland kurder är att kvinnor inte är människor. Mannen bestämmer över kvinnan. Han har henne nästan som sin slav och lagen är på hans

sida. Mannen vill ha makt över kvinnan och han tycker att han har rätt. För bland kurderna är det tradition att mannen bestämmer allt och så har det alltid varit. (Swanberg, 2002: 71)

I citatet används "slav" som ett begrepp för att beskriva kvinnan. Denna framställning avspeglar en syn på kvinnan och hennes värde som ringa i den kultur som beskrivs här. Slav kan även ses som en medeltida metafor som positionerar traditionens syn på kvinnor som uråldrig. Genom denna metafor urskiljs också en tvingande kategori som tilldelas kvinnorna i kulturen. Kategorin benämns som tvingande då den inte är förhandlings- eller valbar (Börjesson & Palmblad, 2008: 33). Kvinnor i kulturen förstås härigenom positioneras som underlägsna och maktlösa, och blir tilldelade en kategorisering där de ska lyda mannen då han "har henne nästan som sin slav". Sengul (2003) styrker detta genom sin beskrivning av mannens roll i kulturen "Männens vilja var lag" (Güvercile, 2005: 20). Då mannens vilja beskrivs vara lika stark som en lag ges en stark framställning av män som överlägsna gentemot kvinnor.

Souad (2003: 41) nämner även metaforen "slav" vid återkommande tillfällen för att beskriva kvinnans roll i den egna kulturen: "Han var symbolen för ett normaliserat slaveri, som jag accepterade med huvud och rygg böjda under slagen, liksom mina systrar, liksom min mor". Souad positionerar här sig själv och kvinnan som offer då hon skriver att hon accepterade slagen, och fadern som är "han" i citatet, tilldelas makten. Genom hennes val av ord och hennes sätt att positionera sig själv, konstruerar hon en bild där hon ges en underordnad roll. Denna bild styrker åter igen den patriarkala bilden och en framställning ges av kvinnor som underlägsna gentemot männen, i den kultur som beskrivs. I nedanstående citat görs en tydlig skillnad på män och kvinnor genom en metafor, där män beskrivs få friheter.

Min bror däremot är fri. Han är fri som vinden: Han går på bio, han går ut och kommer tillbaka in genom den där porten, han gör som han vill. Ofta tittade jag på den där infernaliska järnporten och sa till mig själv: "Jag kommer aldrig att kunna komma ut där, aldrig". (Souad, 2003: 17)

Pojkar och män beskrivs genom användandet av metaforen "fri som vinden" kunna agera på vilket sätt de vill medan flickor och kvinnor implicit förstås behöva stanna hemma. Metaforen kan antas symbolisera en oändlig frihet för brodern, vilket kan ställas i kontrast till den

metaforiska beskrivning som görs av järnporten som infernalisk. Järnporten symboliserar flickans isolation från omvärlden, vilket gör det till en binär dikotomi till den metafor som används för att beskriva pojkars handlingsutrymme; Järnporten utesluter ett fritt liv. Souads beskrivning av sin bror som fri till skillnad från henne, överensstämmer med den hierarkiska bilden av kvinnor som begränsade i hederskulturer. Detta skapar en konstruktion av kvinnor som förtryckta i hennes kultur.

Empirin talar återkommande om den hierarkiska strukturen som tidigare nämnts i avsnittet kunskapsläge, där Siraj (2010: 195) skriver att mannen framställs som överhuvud i den patriarkala familjen. Detta beskrivs vara baserat på en hierarkisk social struktur där mannen bestämmer över kvinnor och barn. Detta kan således styrka det västerländska perspektivets bild över andra kulturer som outvecklade och omoderna (Wikström, 2009: 69). Berättelsernas framställning om hedersproblematiken som förtryckande och som sker i deras kulturer, kan sättas i relation till hur det västerländska samhället förstås. Det förstås som öppet, demokratiskt byggt på dialog och en tro på jämställdhet mellan olika grupper och kön. Berättelserna konstruerar i detta hederskulturer som något som avviker från vedertagna västerländska ideal. Implicit kan de därför förstås förmedla en vädjan om att de skillnader som finns i syn på kvinnor och deras frihet ska förstås och tas på allvar av västerländska läsare. Här förmedlas en sensmoral som säger att problemet finns här, se det och ta det på allvar.

Genom författarnas beskrivningar av våldet som normaliserat så riskeras det hedersrelaterade våldet att förminska. Wikström (2012: 117) menar att det är viktigt att skilja på olika typer av våld, då våldet annars kan komma till att generaliseras. Författarnas beskrivningar kan enligt Wikströms (ibid.) påstående komma till att likställa det hedersrelaterade våldet med våld i nära relationer, då allt våld beskrivs som normalt. Denna framställning kan således leda till att förståelsen av hedersvåld blir att det sker ett likställande mellan olika våldstyper, istället för att belysa olikheterna mellan våldstyperna. Wikström (2012: 119) diskuterar att med ett sådant förhållningssätt så finns det en risk att förtrycka och/eller åsidosätta särskilda behov som grupper som råkat ut för hedersrelaterat våld kan ha, vilket då kan vara konsekvensen för förståelsen av problematiken. Även Dickson (2014: 32) talar om att det finns skillnader på hedersrelaterat våld samt våld i nära relationer, men att det dessa typer av våld har gemensamt är tvångskontroll utförd av våldsförövaren. Wikström (2012: 118) tar även upp de gemensamma dragen som syftet att kontrollera samt att det utförs av människor under stark

press. Detta kunde urskiljas i vår empiri, då våldshandlingar utfördes av våldsförövarna under press från andra familje- och släktmedlemmar.

4.3.1 Mödrarnas roll i hederskulturen

Ett intressant tema som återfinns i samtliga berättelser är mödrarnas roll i upprätthållandet av hederskulturen i frånvaro av den patriarkala fadern. Detta exemplifieras i Senguls (2005) beskrivningar av när hennes moder tar över faderns roll när han sitter i fängelse. "Det var som en déjà vu- upplevelse från min barndom, med den enda skillnaden att det nu var min mamma som bestämde" (Güvercile, 2006: 101). Detta citat skapar en konstruktion av att kultur är något som är så pass inpräglad att, kvinnan som egentligen ligger längst ner i den patriarkala hierarkin i mannens närvaro, tar över mannens roll och upprätthåller hederskulturen i hans frånvaro.

Souad (2003) beskriver också modern som våldsförövare där hon skriver hur modern deltar i planeringen av hennes mord samt att hon försöker förgifta henne efter det första misslyckade mordförsöket: "Min mor försökte förgifta mig för att avsluta min svåggers arbete, och för henne kändes det helt normalt, det hör självklart hemma i hennes egen värld" (Souad, 2003: 195). Orden "normalt" och "självklart" används för att betona hur naturligt det är för hennes moder att mörda sin egen dotter i syfte att återupprätta familjens heder. Detta framställer hedersmord som en självklarhet för kvinnor att utföra i mannens frånvaro samtidigt som det framställer hedersmord som djupt inpräglad i kulturen. Genom detta positionerar Souad (2003) även kvinnan som våldsförövare i hennes kultur, kvinnan får en roll som både offer och våldsförövare.

Enligt De los Reyes (2003: 21) har mödrar ofta rollen som både förövare och offer i hederskulturer. Dickson (2014: 31) beskriver även att de flesta fall av hedersrelaterat våld begås av mannen i familjen men att en patriarkal kvinna beskrivs kunna vara minst lika skyldig till denna typ av våld. Det av intresse som urskiljs i empirin är mödrarnas ansvarskänsla gentemot familjen, som tvingar den kvinna som betraktas som underlägsen att resa sig och istället inta en roll som våldsförövare. Detta överensstämmer med den forskning som talar om mödrar som blivande våldsförövare.

4.4 Samhällets stöd

I samtliga självbiografier har kvinnorna flytt från sina familjer, för att sedan komma i kontakt med olika sociala myndigheter som har utgjort ett stöd för dem. I empirin har vi sett ett återkommande narrativ om brist på förståelse och kunskap om hedersrelaterat våld från olika myndigheter. Upplevelser med sociala myndigheter och polis beskrivs genomgående som negativa, där myndigheterna beskrivs ha saknat kunskap kring kvinnornas kulturer och allvaret i deras problem.

I Melissas (2009) beskrivningar av möten med sociala myndigheter återger hon ett flertal negativa upplevelser. Exempel på detta är att hon skriver hur hon ofta blev ”bollad” mellan olika jourhem, samt att en del professionella förespråkade en lösning inom familjen. Melissa (ibid.) förklarar detta som en felaktig strategi då hon inte ansåg att hon kunde återvända hem på grund av den allvarliga problematiken. Melissa (ibid.) beskriver också hur flera professionella som hon träffade på, i till exempel jourhem eller behandlingshem, hade svårt att förstå och hjälpa henne då de saknade kunskap om hedersrelaterat våld.

Personalens okunskap hindrade dem från att kunna möta mig på riktigt, och denna krock byggde upp en mur mellan mig och dem. (Delir, 2009: 103)

Detta ger en tydlig bild av att den avsaknad av kunskap som finns hindrar de professionella från att möta de hedersutsatta där de befinner sig och det skapas istället, enligt Melissas (2009) beskrivningar, en mur mellan dem. “Mur” kan ses som en metafor som representerar en symbolisk barriär mellan Melissa och personalen. Denna metafor är även lik tidigare metafor med “järnporten”. Båda metaforerna positionerar kvinnan som begränsad samt utan möjlighet att påverka sin situation. I denna metafor avspeglas detta i bemötandet med myndighetssystemet.

Melissa lägger i sina beskrivningar tyngd på att de flickor som rymt är i stort behov av vuxna som bryr sig då de inte har kvar sina familjer. Hon beskriver även hur bristen på kunskap hos professionella leder till att de utsatta flickorna inte får den hjälp de behöver: ”De ansågs bara vara problembarn som skulle skärpa till sig och själv lösa sina problem. I vissa fall gav socialsekreterarna upp och placerade dem på behandlingshem. Först hade de varit inlåsta hemma hela sitt liv, och så gjorde de svenska myndigheterna samma sak” (Delir, 2009: 23).

Genom sättet att positionera myndigheterna och socialsekreterarna, konstrueras en bild av dem som okunniga och oförstående. De konstrueras härigenom som andra vågens ”gärningsmän” i det hedersvåld som utövas i Europa, då de beskrivs ta fel beslut angående de utsatta flickorna. Till exempel genom att ”låsa in” dem igen efter att de har varit inlåsta hela sitt liv. På det sätt upprätthålls de problem som flickorna har upplevt, istället för att dem ska lösas vilket gör myndigheterna till ”gärningsmän”. Genom att använda sig av ordet ”inlåsta” kan detta även kopplas till en fängelsesituation där det skapas en bild över de utsatta flickornas liv som extremt begränsade i deras familjer. I Melissas (2009) beskrivning kategoriseras de utsatta flickorna in i en grupp som problembarn av samhället, vilket kan ses som en grupp som bryter mot samhällets normer. Beskrivningen av offren för hedersrelaterat våld blir då likställd med en avvikande del av samhället, vilket förstärker en ”vi och dem” känsla. ”Problembarnen” och de europeiska samhällena, detta skapar ett utanförskap för de utsatta flickorna som inte passar in i samhällets normer.

Hjälp och stöd från samhället beskrivs genomgående som bristfällig, då författarna skriver hur de inte får den hjälpen de behöver på grund av okunskap hos professionella. Samhället beskrivs inte ta deras problem på allvar, och beskrivs ha en syn där flickorna bör återvända hem och lösa problemen inom familjen. Nedan ges ett exempel där Sengul (2005) belyser skillnaden mellan det danska samhället, de sociala myndigheterna och ”de nya danskarna”.

Men det danska samhället är också ett samhälle som varken vill eller kan förstå oss nya danskar och våra traditioner, och därför blir det hela tiden så många missförstånd, så många krav och hårda ord, vilket får familjerna att sluta sig ännu mer och hålla fast vid sitt sätt att leva. (Güvercile, 2005: 6)

De sociala myndigheterna kände inte till vår kultur och gjorde inte heller mycket för att sätta sig in i den, vilket var - och är - absolut nödvändigt. Vill man hjälpa en annan människa, måste man sätta sig in i och förstå den människans bakgrund, annars är det inte lönt. (Güvercile, 2005: 36)

Tidigare konstrueras myndigheterna som andra vågens ”gärningsmän” då de beskrivs sakna kunskap kring flickornas kulturer och allvaret i deras problem. Det danska samhället konstrueras även här som andra vågens ”gärningsmän” utifrån en beskrivning av det danska samhället som ett samhälle som inte vill förstå ”nya danskars” traditioner. Genom sin

framställning positionerar Sengul (2005) åter igen “nya danskar”, det vill säga “invandrargrupper” gentemot danska samhället, vilket förstärker och upprätthåller “vi och dem” tänkandet.

Melissas beskrivning av de sociala myndigheternas strategi, att lösa problemen inom familjen, kan relateras till vad De los Reyes (2003: 39) påpekar om att utredare ofta jobbar efter ett lösningsinriktat familjeperspektiv, genom att förespråka en lösning inom familjen. Melissa (2009) uttrycker att detta handlingsätt är felaktigt, då hon beskriver att problematiken är av den mer allvarliga graden som kräver mer än en dialog inom familjen. Björktomta (2005: 50) beskriver även det lösningsinriktade familjeperspektivet som problematiskt då många utsatta flickor har blivit hotade om livet.

Som tidigare nämnts i kunskapsläget påpekar Schlytter och Linell (2008: 30) att socialtjänsten saknar kunskaper samt riktlinjer och metoder för sitt arbete gällande hedersrelaterat våld, då det är en relativt ny social problematik (ibid.). Även socialstyrelsen (2014: 9) instämmer i denna bild om att det saknas mycket kunskap kring fenomenet samt att ökad kunskap bland professionella inom bland annat socialtjänst samt hälso-och sjukvård krävs. Denna brist på kunskap och förståelse återges genomgående i vår empiri, där professionella inom socialtjänst och andra myndigheter som kommer i kontakt med dessa flickor beskrivs sakna kunskap om det hedersrelaterade våldet vilket i sin tur påverkar den hjälp och stöd som flickorna får. Samhället som ska vara en hjälte, målas istället upp som ännu en föröware. Sensmoralen blir att mer kunskap krävs för att kunna möta de utsatta där de befinner sig samt för att kunna erbjuda den hjälp som krävs.

4.5 Vändpunkter

Det var svårt att urskilja en specifik vändpunkt i berättelserna då författarna presenterar detta på ett otydligt sätt. I en del av empirin kunde vi uppfatta mer än en vändpunkt. I Souads (2003) självbiografi uppfattades hennes flykt vara vändpunkten, då hon blir levande bränd. Det uppfattas vara vändpunkten då hon i det ögonblicket flyr från all orättvisa i byn mot ett liv i Europa. Detta trots att hon inte själv var medveten om det då flykten blev ett tvång efter att hennes familj försökt mörda henne. Sedan kan hennes vändpunkt även ses som den tid då hon påbörjade ett nytt liv i Europa efter mycket behandling mot brännskadorna. I nedanstående citat ger Melissa (2009) en framställning över hennes vändpunkt.

Efter årtal av lidande, rädsla, oro och isolation från omvärlden kom jag till en gräns som fick mig att fatta ett beslut. Det var som att födas på nytt, i en helt annan värld som delvis gav mig tillbaka det tonårsliv som jag gått miste om. (Delir, 2009: 5)

I citatet beskriver Melissa (2009) den bristningsgräns som blir hennes vändpunkt, då hon inte längre kan stå ut med det hedersförtryck som hon utsätts för. Det intressanta är att trots flykten så håller Melissa kvar kontakten med syskonen, och i senare skede även med föräldrarna. Detta leder i sin tur till att Melissa går med på ett arrangerat äktenskap med hennes kusin för att tillfredsställa föräldrarna. Men i sista minut så ångrar hon sig och återvänder till Sverige. Den sanna vändpunkten blir istället när hon inte längre försöker tillfredsställa sina föräldrar utan istället försöker göra det som är bäst för henne.

Vad gäller Pela (2002) beskriver Breen i självbiografen hur Pela flyr hemifrån vid ett antal tillfällen på grund av att hedersförtrycket blir för stort, men att hon alltid återvänder hem på grund av att hon saknar sin familj. Därav så blir det svårt att utläsa någon specifik vändpunkt. Flykten kan ses som en vändpunkt som aldrig kom då det slutade med hennes död. Sengul (2005) har även hon en svårtydd vändpunkt, då hon vid ett antal tillfällen flyr hemifrån av hedersförtrycket. När Senguls (2005) pojkvän Hasan mördas så blir hon omhändertagen av sociala myndigheter. Men även ett tag efter det så återupptog hon kontakten med familjen, för att sedan återvända och bo med sin mamma.

Gemensamt för stora delar av empirin blir återupptagandet av kontakten med familjen trots det hedersförtryck som de utsattes för. Detta leder till en framställning av att vändpunkterna uppfattas som vaga, men även att det fanns flera vändpunkter. En anledning till detta kan vara det som forskaren Dickson (2014: 31) talar om, att de som flyr från deras familj tenderar till att isoleras av gemenskapen, vilket i sin tur kan leda till känslor av skam samt rädsla för de utsatta. Även Jemteborn (2005: 15) talar om att ett uppbrott från familjen kan upplevas som väldigt ensamt för den utsatta, då familjen är en del av en själv, vilket kan förklara varför tjejerna återvänder till sina familjer.

5. Slutdiskussion

I slutdiskussionen kommer vi att sammanfatta och diskutera det resultat vi kommit fram till i vår studie, i relation till våra frågeställningar och syfte. I diskussionen beskriver vi även intressanta aspekter som vi reflekterat över.

Det hedersrelaterade våldet har i vår empiri beskrivits vara en fråga mellan liv och död, som positionerats som en problematik som sker ”i andra kulturer”. Denna framställan har bidragit till förståelsen av problematiken som något som inte sker i det västerländska samhället, samt förstärkt bilden av ”vi och dem”. Bilden av att denna typ av problematik inte sker i det västerländska samhället utmanas då. Författarna ger även beskrivningar av att våldet utförs av en patriarkal man, oftast fadern eller män i släkten. Intresset ligger dock i att även en kvinna kan ta på sig rollen som våldsförövare, i frånvaro av mannen. I vår andra frågeställning som berör samhällets stöd så beskrivs den i empirin genomgående som bristande, samt att de sociala myndigheterna inte vet hur de ska hantera en sådan typ av problematik.

Implikationerna för förståelsen av författarnas beskrivningar av det hedersrelaterade våldet samt samhällets stöd, blir att familjer med annan etnisk tillhörighet kategoriseras som patriarkala. Samtidigt kategoriseras flickor och kvinnor i familjen som offer. Ytterligare konsekvenser för förståelsen av problematiken blir att en ”vi och dem” indelningen förstärks och upprätthålls genom författarnas konstruktioner. Invandrargrupper blir genom detta, ytterligare stigmatiserade. Deras kulturer betraktas som främmande där våld mot kvinnor och barn är socialt accepterat. Flickorna och deras familjer placeras in i en kategori som avviker från det västerländska samhället. När professionella behandlar problematiken som ett problem som sker i andra kulturer och inte som ett europeiskt problem som sker i Europa, kan det leda till att de inte ser allvaret och omfattningen i problemet. Konsekvensen blir att det hedersrelaterade våldet förminskas och inte behandlas på det sätt som egentligen krävs. Detta kan i sin tur leda till att professionella vidtar felaktiga åtgärder samt att bemötandet av familjerna blir mekaniskt. Härigenom skapas det ett hinder för förståelsen av problematiken samt ett hinder för att förhindra denna typ av våld.

Det som varit av särskilt intresse i studien är mödrarnas roll, hur mödrarna vidhållit den hederskultur som förtryckt dem samt hur de först tilldelats en roll som offer för att sedan övergå till att betraktas som ännu en våldsförövare. Det vi reflekterade över var hur författarna av självbiografierna beskrev hur mödrarna ”valde” att vidhålla hederskulturen

samt förtrycket mot deras döttrar, då det logiska enligt oss hade varit att försöka komma ur hederskulturen samt offerrollen. Vår tanke var att de istället skulle bryta sig upp från den, när mannen inte längre fanns kvar i bilden och istället skapa sig en roll som kvinna och inte offer. Detta förstärkte bilden av hederskulturen som något djupt inpräglat, då kvinnorna beskrevs stanna kvar i kulturen och föra den vidare. Denna reflektion ledde även till fler frågor om vilka implikationer detta kan leda till i vårt samhälle samt i kvinnornas liv.

Det vi även reflekterat över är hur forskare benämner problematiken på olika sätt. En del forskare benämner problematiken som något som sker i ”andra kulturer” medan en del benämner problematiken som ett europeiskt problem. Det vi reflekterat över angående detta är på vilket sätt forskares benämningar av problematiken påverkar den generella synen på hedersrelaterat våld. I strävan efter att problematiken ska tas på allvar, samt ses som ett europeiskt problem, upplevs forskningens beskrivning av problematiken till viss del förhindra detta mål att se allvaret i problematiken. Det upplevs istället som ett bakslag.

Den punkt som vi reflekterade mest över var huruvida samhället, som skulle tjäna som hjälte istället blev ännu en föröware. Vi reflekterade över om detta kan leda till att flickor inte vågar vända sig till myndigheter på grund av att de vet att de inte kommer kunna bemötas på det sätt som krävs, eller få den hjälp som de verkligen behöver. Är detta verkligen den signal som man vill utsända till de utsatta för hedersrelaterat våld?

Slutligen, glöm inte Fadime Sahindals ord; “Och jag hoppas att ni inte vänder dem ryggen, att ni inte blundar för dem” (2002).

6. Referenser

Aftonbladet (2002) Fadimes hela tal i riksdagen.

[<http://www.aftonbladet.se/debatt/article10257453.ab>. Hämtat 2015-12-04.]

Akpınar, Aylin (2003) The honour/shame complex revisited: violence against women in the migration context. *Women's Studies International Forum*, 26 (5): 425-442.

Allwood, Carl Martin (2004) *Perspektiv på kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur

Björktomta, Siv-Britt (2005) *Unga kvinnor, frihet och heder: om socialt arbete och hedersrelaterat våld*. Stockholm: Sköndalsinstitutet.

Boréus, Kristina (2011). Texter i vardag och samhälle. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber.

Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (2008) *Strultjejer, arbetssökande och samarbetsvilliga: kategoriseringar och samhällsmoral i socialt arbete*. Malmö: Liber.

Carbin, Maria (2010) *Mellan tystnad och tal. Flickor och hedersvåld i svensk offentlig politik*. Stockholm: Elanders.

Dahlin-Ivanoff, Synneve (2011) Fokusgruppsdiskussioner. I: Ahrne, Göran & Svensson, Peter (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. Malmö: Liber

Delir, Melissa (2009) *Vilsen längtan hem: en sann berättelse om hedersrelaterad maktutövning*. Borås: Recito.

De los Reyes, Paulina (2003) *Patriarkala enklaver eller ingenmansland? Våld, hot och kontroll mot unga kvinnor i Sverige*. Norrköping: Integrationsverket.

Dickson, Pat. 2014. Understanding victims of honour-based violence. *Community Practitioner*. 87 (7): 30-33.

Elden, Åsa (2003) *Heder på liv och död. Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Diss., Uppsala universitet.

Eshareturi, Cyril., Lyle, Christine och Morgan, Angela. (2014) Policy Responses to Honor-Based Violence: A Cultural or National Problem. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*. 23 (4): 369-382.

Güverçile, Sengül (2005) *Offrad för hederns skull: en familjetragedi*. Smedjebacken: ScandBook AB.

Hydén, Lars-Christer (2008) Berättelseforskning. I: Meeuwisse, Anna & Swärd, Hans & Eliasson-Lappalainen, Rosmari & Jacobsson, Katarina (red.). *Forskningsmetodik för socialvetare*. Natur och Kultur.

Jemteborn, Annika (2005) *Å stå på sig, på egna ben: en fallstudie om en flicka i en hederskultur och hennes motstånd mot att inordna sig efter släktens krav*. Lic.-avh., Stockholm Universitet.

Johansson, Anna (2012) *Narrativ metod och analys*. Lund: Studentlitteratur.

Kalman, Hildur och Lövgren, Veronica (2012) Etik i forskning och etiska dilemman. En introduktion. I: Kalman, Hildur & Lövgren, Veronica (red.) *Etiska dilemman. Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups utbildning AB.

Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lakoff, George och Johnson, Mark (1980) *Metaphors we live by*. Chicago: University of Chicago Press.

Landström, Catharina (2001) *Introduktion*. I: Landström, Catharina (red.) *Postkoloniala texter*. Stockholm: Federativs.

Riessman, Catherine Kohler (2008) *Analys av individuella berättelser*. I: Larsson, Sam, Sjöblom, Yvonne & Lilja, John (red.). *Narrativa metoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Rikspolisstyrelsen (2009) *Hedersnormer och hedersrelaterat våld*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Schlytter, Astrid (2004) *Rätten att själv få välja: Arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Schlytter, Astrid & Linell, Hanna (2008) *Hedersrelaterade traditioner i en svensk kontext. En studie av omhändertagna flickor*. FoU Nordväst, Forskningsrapport 2008:2.

Siraj, Asifa (2010) "Because I'm the man! I'm the head": British married Muslims and the patriarchal family structure. *Contemporary Islam*. 4 (2):195-214.

Sjöblom, Yvonne (2002) *På väg ut: när ungdomar rymmer och kastas ut hemifrån - ur socialtjänstens perspektiv*. Diss., Stockholm Universitet.

Socialstyrelsen (2014) *Vänd dem inte ryggen – Utbildningsmaterial om hedersrelaterat våld och förtryck*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Souad (2004) *Levande bränd: en ung kvinnas berättelse om hur hon överlevde ett hedersmord*. Falun: Scandbook AB

Svedmark, Eva I. (2012) *Att skydda individen för skada. En forskningsetisk balansakt*. I: Hildur Kalman & Veronica Lövgren (red.) *Etiska dilemman. Forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups utbildning AB.

Swanberg, Lena Katarina (2002) *Hedersmordet på Pela: lillasystemen berättar*. Stockholm: Bokförlaget DN.

Wenneberg, Soren Barlebo (2010) *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber.

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000) *Diskursanalys som teori och metod*. Studentlitteratur.

Wikan, Unni (2003) *En fråga om heder*. Stockholm: Ordfront förlag.

Wikström, Hanna (2009) *Etnicitet*. Malmö: Liber.